

ואמר הקב"ה למשה [במדבר יז ב]:

"אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן, וירם את המחתות מבין השריפה, ואת האש זרה הלאה [הורד את האש מן המחתות], כי קדשו [המחתות ואסורים בהנאה, שהרי עשאו כלי שרת]. את מחתות החטאים האלה כנפשותם, ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח, כי הקריבום לפני ה' ויקדשו, ויהיו לאות לבני ישראל" —

הרי שבתחילה היו המחתות תשמישי מזבח, ועבשיו גופו של מזבח כדי להעלות קדושתן.⁽¹¹⁾

כתיב: [דברים י']: "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ. ואתוב על הלוחות את הדברים

אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת ושמתם בארון", תני רב יוסף:

מלמד שהלוחות ואף שברי לוחות מונחין בארון, וכדמשמע לשון הכתוב "אשר שברת ושמתם בארון".

מכאן לתלמיד חכם ששכח תלמודו מחמת אונסו, שאין נוחגין בו מנהג בזיון.

סימן למימרותיו הבאות של ריש לקיש: א. ביטל; ב. סרה; ג. ושכח.

א. ביטל: אמר ריש לקיש:

פעמים

שביטולה של תורה, כגון שמבטל תורה צט-ב

יריעות, שבתחילה פורס היריעות ולא הורידן בהקמת העמודים [לכאורה צריך לומר "הקרשים", כי העמודים הם עמודי החצר, ומה ענין להם וליריעות] והאדנים, אלא אחז היריעות בידו עד שהקים כולן.

וראה עוד ברש"י מגילה כו א ד"ה אבל, שהביא מן התוספתא בהיפוך מן המבואר כאן: מעלין בקודש, דכתיב: ויקם משה את המשכן, בצלאל עשה, ומשה שהיה גדול הימנו הקימו, ולא מורידים, דכתיב את מחתות החטאים האלה כנפשותם ... כיון שהוקדשו הוקדשו.

11. כתב המהרש"א: אף על גב דשלא כדין עשו, שלקחו המחתות וחלקו על הכהונה, מכל מקום כוונתם להקדישם לכלי שרת, כפירוש רש"י בחומש "כי קדשו, שהרי עשאו כלי שרת, וקרא דמיתת הכא "כי הקריבום לפני ה' ויקדשו" נמי מוכח כן; וראה עוד בשפת אמת.

דאפילו בצחות הלשון לא הורד, שמע מינה אין מורידין; ולשון רבינו גרשום: דהאי קרא פתח בויקם וסיים בויקם; ואפשר, שהכוונה היא, כי לשון "ויקם" משמע שהמשכן יש לו תקומה ולא יתפרק יותר.

ב. דלא סיעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים והאדנים, שמע מינה אין מורידין לפיכך לא נתעסקו בו אחרים; ולשון רבינו גרשום: שהוא עצמו התחיל להקימו, והוא הקימו כולו ולא אחר; ואפשר, שכוונתם על פי מה שכתב רש"י — שמות לט לג — על הפסוק "ויביאו את המשכן אל משה": שלא היו יכולין להקימו ... שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזוקפן, ומשה העמידן; וזה הוא שאמרו כאן: הניחא קרשים, אבל את שאר הדברים הרי היו יכולים אחרים לעשות, אלא שאין מורידין בקודש. ג. מעיקרא "ויקם משה את המשכן", דהיינו

להוצאת המת ולהכנסת כלה, (1) זהו יסודה, כלומר, מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה, דכתיב:

”אשר שברת”, ולא בלשון כעס אמר לו כן, (2) שמע מינה:

כך אמר לו הקב”ה למשה ”ישר כחך ששברת”, הסכימה עמו דעת השכינה כשביטל תורה ושיברן כיון דנתכוין לטובה. (3)

ב. סרח: ואמר ריש לקיש:

תלמיד חכם שסרה, אין מבזין אותו בפרהסיא, שנאמר [הושע ד]:

”וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה” –

ללמד: כסחו [אל תבזה את הנביא שכשל בפרהסיא] כלילה [שחשיכה ואין אדם

רואה].

ג. ושכח: ואמר ריש לקיש:

כל תלמיד חכם ששכח דבר אחד מלמודו, עובר בלאו, שנאמר [דברים ד ט]:

”רק השמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך ... יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב ... [מוסב על מקרא שלמעלה הימנו] אשר ראו עיניך ... יום אשר עמדת בחורב, אשר ראית את הקולות ואת הלפידים, רש”י” –

ודברי ריש לקיש שהוא עובר בלאו הם כדרכי אבין אמר רבי אילעא! דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא:

כל מקום שנאמר בתורה לשון ”השמר” או ”פן” ו”אל”, אינו אלא לא תעשה. (4)

אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת”, ולא לפסוק ”אשר שברת ושמתם בארון” הנזכר בעמוד א; וכנראה משום שהוא מוקדם יותר.

3. כתב בשפת אמת: קשה, מכל מקום מנלן שזה יסודה; ויותר נראה לפרש, דכתיב ”ואכתוב על הלוחות ... אשר שברת” ישר כוחך, פירוש, על ידי ששיבר הראשונים ניתן להם השניות, ואילו לא שיברן לא היה נותן את השניות, ואל הראשונות לא היו ראויים על ידי החטא, נמצא, שעל ידי ששיברן נשאר לנו השניות.

4. א. באבות ג י שנינו: רבי דוסתאי ... משום רבי מאיר אומר: כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו,

1. ראה כתובות יז א: תנו רבנן, מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי, שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת והכנסת כלה.

והרא”ש שם הביא בשם יש מפרשים, שרשאיין לבטל אך אינה חובה, ומביאים ראיה ממה שאמרו ”אמרו עליו על רבי יהודה ...”, ואם כל אדם חייב, מאי רבותיה דרבי יהודה ברבי אלעאי, אלא ודאי כל אדם רשאי, ואמרו עליו שהיה מנהיג עצמו בחיוב ומבטל תמיד; ויתכן, שלזה נתכוין רש”י שפירש כאן ביטול להוצאת המת והכנסת כלה.

2. א. כן פירש רש”י כאן; ובשבת פז א פירש: אשר: אישור, שאישרו ושיבחו על שבירתן.

ב. על הגליון צויין מקור פסוק זה משמות לד, והוא בפרשת כי תשא: ”פסל לך שני לוחות

רבינא אמר:

עובר בשני לאוין, א. "השמר"; ב. ו"פן".

רב נחמן בר יצחק אמר:

עובר בשלשה לאוין, שהרי נאמר "השמר לך [הרי אחד] ושמור נפשך מאד [הרי שנים] פן תשכח את הדברים [הרי שלשה]".

יכול אפילו השוכח מחמת אונסו, תלמוד לומר בהמשך הפסוק: "ופן יסורו מלבבך" הרי שבמסירה מלבו הכתוב מדבר.

רבי דוסתאי בר ינאי אמר:

יכול אפילו תקפה עליו משנתו שאינו יכול להעמיד את גירסתו, תלמוד לומר: "רק השמר לך", וכל "רק" מיעוט הוא.

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו:

תורה ניתנה בארבעים יום [ששה משה בהר], ונשמה נוצרה בארבעים יום [משעת ביאה]:

כל המשמר את תורתו שלא לשכחה, נשמתו משתמרת, וכל שאינו משמר את התורה, אין נשמתו משתמרת.⁽⁵⁾

תנא דבי רבי ישמעאל:

משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו, אמר לו:

כמדומה אתה, שאם אתה מאבדה, שאני נוטל ממך רק איסר בדמיה?! לא כן, אלא נשמתך אני נוטל ממך.⁽⁶⁾

איש, שוב אין זה בכלל "שוכח דבר אחד ממשנתו", דעיקר אזהרה זו היא על המשנה המסורה בעל פה שלא תשכח; וראה עוד שם.

ובמגלת ספר [פרשת ואתחנן], הוסיף: אם כי הכתוב אומר "ופן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ... יום אשר עמדת", ולכאורה, מה ענין תורה שבעל פה למעמד הר סיני; אין הדבר כן, כי בכלל הלוחות היה גם תורה שבעל פה כמבואר בבית הלוי בדרושיו, ומן המקורות שהביא שם נראה גם, שהכל נאמר לישראל בסיני, ראה שם שהאריך יותר.

5. בשפת אמת דקדק: נקט ברישא "תורתו", כי הואיל ומשמרה נקראת "תורתו", כמו שאמרו חז"ל בפסוק "ובתורתו יגהה", וכשאינה משמרה אינה נקראת תורתו.

6. נתקשה בשפת אמת: לכאורה אין הנמשל דומה למשל, שהצפור באמת אינה שוה רק

שנאמר "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך"; יכול אפילו תקפה עליו משנתו, תלמוד לומר: "ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך", הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו; וראה תוספות ושפת אמת.

ב. כתב בחידושי מרן רי"ז הלוי על התורה בפרשת ואתחנן: ב"כתר ראש" מביא בשם הגר"ח מוולאזין בענין השוכח דבר אחד ממשנתו: זה קאי על הראשונים שלמדו בעל פה; והביאור בזה, דעיקר אזהרה זו היא על התורה שבעל פה [שהיא הנקראת "משנה" כמו שהוכיח שם; וכל שכן שלשון "תלמוד" הנזכר כאן בגמרא היינו תורה שבעל פה], הנמסרת מדור לדור, ועלה הוא דתנן, שאם שכח דבר אחד מהקבלה הנמסרת לו, הרי זה מתחייב בנפשו, וזהו דתנן "ממשנתו", דהיינו תורה שבעל פה, אבל אחר שכבר נחתם התלמוד, ונפסקה הקבלה של תורה שבעל פה איש מפי

מתניתין:

שני שולחנות — היו באולם [שלפני ההיכל] מבפנים על פתח הבית [סמוך לפתחו של היכל]:

שולחן אחד היה של שייש, ושולחן אחד היה של זהב, שעליהם נותנים את הלחם דרך סידורם וסילוקם, כיצד:

על השולחן של שייש, (7) היו נותנים את לחם הפנים בכניסתו, דרך כניסת הכהנים להיכל לסדר את הלחם על השולחן שבהיכל. (8)

ועל השולחן של זהב היו נותנים את הלחם

ביציאתו, דרך יציאת הכהנים מן ההיכל כשסילקו את הלחם מהשולחן, והיה הלחם עומד שם עד שיוקטרו הבזיכים.

שמעלין בקודש ולא מורידין, ולכן בכניסה היו נותנים על של שייש, ושוב מעלין בקודש ונותנים על השולחן שבהיכל שהיה של זהב, ואילו ביציאה לא היו מניחים על של שייש, שלא להוריד משולחן הזהב שבהיכל לשל שייש. (9)

ושולחן אחד של זהב מבפנים בתוך ההיכל, שעליו מסודר לחם הפנים תמיד.

היה נצרך שולחן נוסף להניחם עליו כל השבת, וכבר הביא ה"תוספות יום טוב" כן בשם הרע"ב בשקלים; ראה עוד שם.

ב. רש"י לעיל בעמוד א ד"ה ד"ה בכניסתו, כתב: כשמגיעין לפתח, מניחין אותו עליו ועומדים לפוש [שלא כדבריו כאן]; וכן הביא הב"ח בהגהותיו כאן מדברי המפרש בתמיד לא ב, והביא ראיה לדבריו, ראה שם.

ג. צידדו התוספות לעיל צד א בסוף ד"ה וכשהוא — בדעת הסובר שאפיית לחם הפנים אינה דוחה את השבת — ש"קערותיו" הנזכרות בתורה בין כלי השולחן אין אלו הדפוסים, כי בהכרח לא היה נותנם מערב שבת בקערות כלי שרת, שהרי היו נפסלים בלינה, ו"קערותיו" — לדעתו — היינו קערות שעל שולחנות אלו שהיה נותנם במשבת; וזה שלא כפירוש השפת אמת שבאות א].

ובמנחת חינוך [מצוה צז אות ו] השיג על זה, שאם כן זו העלאה בקודש כשמניחם על שולחן הזהב שבהיכל, שהרי מתחילה היו מונחים בקערות של זהב, ראה שם.

9. א. בעמוד א מביאה הגמרא מקור לכלל זה.

איסר, אבל התורה חמודה גנוזה; אבל הכוונה, דכמו שצויה לו המלך לשמור הצפור והזהירו שאינו מקפיד על איבוד הצפור רק על שאינו שומר מצות המלך, כמו כן בתורה שניתנה לאדם, הגם דשיחת — לו לא, [ראה פרשת האזינו "שיחת לו לא בניו מומם"], והתורה בקדושתה קיימת, רק מצד שהאדם מצווה לשמור התורה בקרבו, מתחייב בנפשו על השכחה.

7. בעמוד א מובא: "אחד של כסף ואחד של זהב", ופירש שם רש"י: והאי דקרי הכא כסף, ובמשנתנו שייש, משום דשייש לבן ככסף; וראה בתוספות כאן.

8. א. פירש רש"י: לא היו מניחים אותו שם אלא להראותו.

ובשפת אמת כתב על זה: וזה דוחק, גם צ"ע, אם כן כל הנעשה בפנים, יניחנו גם כן מקודם באולם, כדי להעלות בקודש!?

ונראה יותר, שלשון "בכניסתו" לאו דוקא, אלא שאחר האפיה בערב שבת [כסתם משנה דלקמן ק ב] היו מניחים אותו שם, כדי להצטנן עד יום השבת, ובהכרח שכן היה, שאם לא כן

וכך היה סדר סידור הלחם על השולחן שבהיכל וסילוקו:

וארבעה כהנים נכנסין להיכל בשעת סידור הלחם:

שנים מן הכהנים נושאים בידם שני פדרים של לחם, שש לחמים לכל כהן.

ושנים מן הכהנים נושאים בידם שני בזיכין עם לבונה, בזך לכל כהן.

וארבעה כהנים מקדימין לפניהם:

שנים מן הכהנים מקדימין כדי ליטול שני פדרים, שזמנם להיות מסולקים מן השולחן.

ושנים מן הכהנים מקדימין כדי ליטול שני בזיכין.⁽¹⁰⁾

הכהנים המכניסים עומדים — בשעת סילוק הלחם וסידורו ליד השולחן שהיה עומד לדעת משנתנו מן המזרח למערב — בצפון השולחן, ופניהם לדרום.

10. בשפת אמת תמה: צ"ע שיהא כהן אחד מסדר ששה לחמים, ושני בזיכין יצטרכו שני כהנים; ואולי קבלה היה בידם כן.

ובמקדש דוד [סימן כב אות ב ד"ה אמרינן] ביאר: לסילוק בזיכין צריך שני כהנים ולא די בכהן אחד, משום דסילוק בזיכין הוי כקמיצה, ופטולה בשמאל, אם כן ליטול שני בזיכין צריך שני כהנים.

ומה שצריך שני כהנים לסידור שני בזיכין, הוא משום שסידור הבזיכין עבודה היא כמבואר ביומא כד ב, וצריכה גם כן ימין, כשאר עבודות המעכבות כפרה.

ומה שצריך שני כהנים ללחם אף על גב דסילוק הלחם אינה עבודה [אבל סידור הלחם עבודה היא, כמבואר ביומא כד ב] ולא סגי בכהן אחד, נראה בפשוטו משום דהלחם הוי יותר ממשאוי אדם בינוני, דמשאוי אדם בינוני הוא שלשים קבין כמבואר בבבא מציעא פ ב, ושלשים קב הם שתי איפות כמבואר לעיל בריש פרק התודה, שהם עשרים עשרון, ואם כן לחם הפנים שהיו שם עשרים וארבעה עשרונות של סולת הם יותר ממשאוי אדם בינוני, וכל שכן לאחר אפיה שנתוסף נפח עליהם, ואמרינן בבבא מציעא שם, שהנפח הוי תוספת למשאוי.

ב. נתקשה המנחת חינוך [מצוה צז אות ו ד"ה וצריך]: לפי מה שנתבאר לעיל צז א, ש"קערותיו" הנוכרות בתורה בין כלי השולחן הן הדפוסים, והן הרי היו של זהב כמפורש בתורה, ואם כן כשהניח את הלחם על השולחן של שיש — בלי קערות, כמבואר משמו בהערה 8 — הרי נמצא "מוריד בקודש"?! [וראה שם מה שהוסיף בזה].

ותירץ, הרי קיימא לן שאפיית לחם הפנים אינה דוחה שבת, ובהכרח לומר שלא נתקדש בכלי שרת, שאם כן היה נפסל בלינה, וכל שלא נתקדש בכלי שרת תחילה אין בזה משום מורדין בקודש, וכאשר נראה מדברי התוספות בסוכה מח א גבי ספלים של ניסוך המים; וראה שם ביתר אריכות.

[ולשיטת הגר"א — הובאה בהערות לעיל צז א — שהלחם לא יצא מן הדפוס שנתנוהו בו לאחר אפייה, ואף כשסידרוהו על השולחן שבהיכל; לכאורה מתיישבת קושיית המנחת חינוך, שהורדה אין כאן כיון שמונח הוא בקערה של זהב כמקודם, וכל שכן שהוא מונח באותה קערה עצמה, ומכל מקום כשמעלה את הקערה משולחן השיש על שולחן הזהב, יש כאן העלאה בקודש ביחס לשולחן שמתחת הקערה; וראה שם היטב במנ"ח].

ואילו **המוציאין עומדים בדרום השולחן** ו**פניהם לצפון**.⁽¹¹⁾

אלו מושכין את הלחם ואת הבזיכים מהשולחן ועד שלא הספיקו המושכין ליטול את הכל מהשולחן **הרי אלו מניחין את**

הלחם והבזיכים החדשים —

וטפחו של זה בצד טפחו של זה.⁽¹²⁾

לקיים מה שנאמר [שמות כה ל]: "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד".⁽¹³⁾

והוקשה לו: הא סילוק בזיכין חשיב קמיצה על הלחם וכיון דבשעת סילוק בזיכין כבר אין הלחם על השולחן, מה שייך דהוי קמיצה על הלחם, הא בעינן קמיצה מעל גבי שולחן, כמו שכתבו התוספות לעיל צו א ד"ה והאיכא?! [והאחרונים תמהו על הנחתו שהיה סילוק הלחם קודם סילוק הבזיכין, שהרי לדעת חכמים — במשנה לעיל צו א — היו הבזיכין מונחים על הלחם, ואי אפשר לסלק את הלחם קודם הבזיכין].

ותירץ: אפילו מסלק הלחם תחילה ואחר כך הבזיכין, מכל מקום הוי קמיצה, דסילוק הלחם עצמו עושה קמיצה, דלא דמי לשאר קמיצות דצריך לברר איזה לקומץ ואיזה לשירים, מה שאין כן בלחם הפנים כיון דבריר קומץ דידיה והקמיצה היא רק ההפרדה של חלק גבוה מחלק הדיוט שמפרידן זה מזה, אם כן אין נפקא מינה בין אם מסלק את הבזיכין בין אם מסלק את הלחם ... אך מלשון הש"ס במנחות ח "מנחה שנקמצה בהיכל כשרה, שכן מצינו בסילוק בזיכין" משמע דעל ידי סילוק הבזיכין נעשית הקמיצה ולא על ידי סילוק הלחם; [והאחרונים הקשו: אם כן למה צריך שני כהנים לסילוק בזיכין, ואשר הטעם הוא כדי שלא תהא קמיצה בשמאל וכפי שנתבאר בהערה לעיל משמו של המקדש דוד, והרי כבר בסילוק הלחם נעשתה הקמיצה].

13. הקשה במקדש דוד [כב ב ד"ה והנה]: הנה ביום הכפורים שחל להיות בשבת מבואר בסדר "אתה כוננתה", שהיה הכהן הגדול גם מסדר את

11. כתב רש"י: המכניסים עומדים בצפון: דהכי שפיר מילתא, דאותן המסדרים יהיו בצפון, דקדושת צפון חמירא; ופניהם לדרום: וסתמא כמאן דאמר שולחנות מזרח ומערב מונחין, ורוחבן צפון ודרום.

והיינו משום שבצידי השולחן היו עומדים, שאם לא כן לא היו יכולים שני כהנים לסדר ולסלק כאחד את שתי המערכות שהיו מונחות לאורך השולחן זו ליד זו; וראה מה שהעיר הרש"ש בדברי רש"י.

ובטהרת הקודש העיר: מאחר שסילוק הבזיכין הוא כמו קמיצה של מנחה, אם כן המסלקין היו עושין עבודה ממש, והמכניסין לא היו אלא מסדרי עבודה, ואם כן לכאורה יותר ראוי שיהיו המסלקין במקום הקדוש יותר.

ונראה מדבריו שסידור הבזיכין אינה עבודה, וכבר הובא בהערה לעיל בשם המקדש דוד שהביא מן הגמרא ביומא כד ב, שסידור הבזיכין עבודה היא; ומבואר עוד שם שסידור הלחם היא עבודה, ואילו סילוק הלחם אינה עבודה כמו שכתב המקדש דוד [הובא בהערה לעיל], ונמצא, שבלחם היו הצפוניים עושים עבודה והדרומיים לא, ולגבי הבזיכין היו אלו ואלו עושים מלאכה; ומכל מקום מרש"י נראה, שסידור עדיף על סילוק, ולא בשם עבודה תליא.

12. במקדש דוד [סימן כב אות ב] דקדק מגמרא ביומא כד ב, שסידור הלחם היה קודם סידור הבזיכין, ולמד מזה, שגם סילוק הלחם היה קודם סילוק הבזיכין, כי צריך לסדר ולסלק את הלחם כשטפחו של זה בצד טפחו של זה;

רבי יוסי אומר:

אפילו אם היו אלו המסלקים נוטלין את הלחם, ואלו המסדרים באים אחריהם ומניחין, ולא יקפידו על טפחו של זה בצד טפחו של זה, אף זה היתה "תמיד".

ממשיכה המשנה לבאר את סדר סילוק הלחם:

וּנְתַנּוּם — ללחמי הפנים שסילקו מעל השולחן — עַל שׁוֹלְחַן הַזֶּהָב שְׁחִיָּה בְּאוֹלָם, וכפי שנתבאר בתחילת המשנה, והניחום שם עד שיקטירו את הלבונה שבבזיכים.

הקטירו את הלבונה שבבזיכין —

הרי החלות מתחלקות לכהנים, (14) שהקטרת

הבזיכין מתירה את הלחם באכילה, כהקטרת הקומץ במנחה שהיא מתרת את השיריים לכהנים.

ואם חל יום כיפורים להיות בשבת, ואין החלות ראויות להיאכל בו ביום:

הרי החלות מתחלקות לערב במוצאי יום הכפורים. (15)

ואם חל יום הכיפורים להיות בערב שבת, הרי השעיר של יום הכפורים — אותו שעיר שעלה עליו הגורל לה' להיות חטאת — נאכל לערב בליל שבת.

והבבליים אוכלין אותו — כשחל יום הכיפורים להיות בערב שבת — כשהוא חי מבלי לבשלו, (16) מפני שדעתן יפה, ואינם

[א"ה: כן היא שיטת הרמב"ם, ראה משנה וסוגיא לקמן ק א], אם כן אין זה מיוחד לאותו יום, ולא בעי שיהיה בכהן גדול — והכי משמע פשטא דמשנתנו: "וארבע כהנים נכנסין ... הקטירו הבזיכין ... חל יום הכפורים להיות בשבת ... מתחלקות לערב", משמע, שכל הסדר הזה הוא גם ביום הכפורים שחל להיות בשבת, ולכן לא זכר רבינו דין בזיכין בכהן גדול.

14. ששה נוטל המשמר היוצא וששה המשמר הנכנס, וכהן גדול נוטל מכל משמר מחצה, נמצא כהן גדול נוטל ששה, ושתי המשמרות ששה, מנחת חינוך מצוה צז; והאריך שם.

15. כלומר, דוקא לערב ולא למחר, כי ייפסלו בלינה, רש"י; וראה טהרת הקודש; וראה עוד במנחת אריאל מה שהעיר בלשון רש"י, והובאה עיקר ההערה בסוף הסוגיא הבאה.

16. אבל לבשלו אסור, משום שאינו קרבן של

השולחן ומקטיר את הבזיכין, והנה אף שאת סילוק הלחם שאינה עבודה לא היה צריך הכהן הגדול לעשות, מכל מקום את סילוק הבזיכין שהיא עבודה כקמיצה, ודאי צריך להיות בכהן גדול; ויש לעיין: איך היה מסלק את הבזיכים וגם מסדרם, הלא אי אפשר אלא אחר זה, ואילו אנן בעינן טפחו של זה בצד טפחו של זה, וכן סידור שני סדרי הלחם ושני הבזיכין אי אפשר להיות אלא אחר זה שהרי צריך לעשות בימין כל העבודות, ולכן בכל יום היו עושים כן כהנים שונים; ואפשר, כיון שצריך להיות בכהן גדול מבטלינן מצות "תמיד".

אך באור שמח [עבודת יום הכפורים ד א] כתב: לא מצאנו לרבינו שיאמר דסילוק וסידור בזיכין והקטרת בזיכין יהיה בכהן גדול דוקא ביום הכפורים, וטעמו, כיון שהוא מונח לשבת הבאה אין זה מיוחד לאותו יום, דיהיה בכהן גדול, אף על גב דסילוק בזיכין הוי כמו קמיצה, מכל מקום אם יהא מונח על השולחן עד שבת הבאה כשרים להקטרה ולא מיפסלי בלינה,

קצים לאכול הבשר כשהוא חי. (17)

ולא סידר את החדשה אלא בערבית [בין הערביים], (18) אין בכך כלום.

גמרא:

אלא מה אני מקיים "לפני תמיד", שלא ילין שולחן בלא לחם.

שנינו במשנה: רבי יוסי אומר: אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין אף זה היתה תמיד:

אמר רבי אמי: מדבריו של רבי יוסי נלמוד:

תניא: רבי יוסי אומר:

אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצות [יהושע א]: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך". (19)

אפילו סילק את המערכת הישנה בשחרית,

קדשים — כפי שייסד שם — אינה אלא כדי שייאכל הקרבן ואינה מצוה על הגברא לאכול, ומצוה זו מתקיימת גם שלא כדרך אכילה.

ובעיקר מה שנקטו, שאכילת בשר חי היא שלא כדרך אכילה [ובכית הלוי דימה את זה למה שאמרו בפסחים כד שאכילת חלב חי הוא שלא כדרך; הנה יעויין במהר"ם חלאווה בפסחים שם, שחילק בין בשר חי לחלב חי, וכן כתבו באבי עזרי ובחזון יחזקאל, הובא כל זה במנחת אריאל].

שבת, אבל קרבנות ציבור של שבת מותר לבשלם אפילו בשבת, ואף שיכול להניחם למוצאי שבת; מנחת אריאל על פי הקרן אורה.

17. בגמרא יתבאר, שכהנים אלו לא היו כבליים, ולשון גנאי הוא שקראום "כבליים".

ו**כתבו התוספות** שם: אף על גב שעשו מצוה בכך שלא להביאו לידי נותר, מכל מקום מזכירים אותם לגנאי, לפי שהרגילו את עצמם כמו כן לאוכלם חיים אף בכל השנים, דמיחזי כרעבתנותא.

18. **כך פירש בזבח תודה**, ומשום שהוקשה לו: הרי כתוב "ביום השבת יערכנו"; ועוד, דבמגילה דף כא א מפרשין את המשנה ששנינו שם "זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום", שהיא באה "לאתווי סילוק בזיכין וסידור בזיכין, וכרבי יוסי ..", הרי מבואר, שאף לרבי יוסי אין מצותו אלא ביום ולא בלילה; ושוב מצא **בתוספתא** פרק יא דמנחות "רבי יוסי אומר אפילו בבוקר ישנה, והכניסו חדשה בין הערביים ..."; וראה עוד בהערה בהמשך הענין; [ומיהו יש לעיין בלשונו של רבי יוסי: שלא ילין שולחן בלא לחם].

ודקדק הרש"ש שמה שלא כתבו: עשו מצות "ואכלו אותם אשר כופר בהם" שהיא מצות עשה דאכילת קדשים, שאכן מצוה זו לא קיימו, כיון שהיו אוכלים שלא כדרך אכילה, ונפשט מזה ספיקו של המשנה **למלך** [יסודי התורה ה [ח]: אם מצוות אכילה מתקיימות באכילה שלא כדרך אכילה, כמו שאין לוקים על איסור אכילה שלא כדרך אכילה; ברם הוקשה לו לשון התוספות, שסיימו "דמיחזי כרעבתנותא", שהרי היה להם לומר שבכל השנים ביטלו מצות עשה של אכילה.

ובכית הלוי [חלק ג נא ג], הביא ממה שהיו אוכלים אותו חי [ולא הביא דברי התוספות], לפשוט ספיקו של המשנה למלך, כי מוכח שקיימו את המצוה; אך ביאר, שמצות אכילת

19. **א. ואם תאמר**: הרי נתבאר בהערה לעיל שאף רבי יוסי לא אמר שמועיל סידור לחם

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:
אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע
שחרית וערבית, קיים "לא ימוש ספר התורה
הזה מפריך".

ודבר זה — שאמרנו — אסור לאומרו בפני
עמי הארץ, שלא יאמר: בקריאת שמע די,
ולא ירגיל את בניו לתלמוד תורה.

ורבא אמר: אדרבה מצוה לאומרו בפני עמי
הארץ, שהרי יבין: אם משום קריאת שמע
נוטל שכר גדול כזה וכהמשך הכתוב "כי אז

תצליח את דרכיך ואז תשכיל", הרי שאם
יעסוק בתורה כל היום כל שכן ששכרו גדול,
וירגיל את בניו לתלמוד תורה. (20)

שאל בן דמה בן אחותו של רבי ישמעאל,
את רבי ישמעאל:

בגון אני, שלמדתי כל התורה כולה, מהו
שיהא מותר לי ללמוד חכמת יונית?

קרא עליו — רבי ישמעאל על בן אחותו — את
המקרא הזה:

בערב, אלא בין הערביים, ואיך למדנו מזה לפרק
אחד בבוקר ופרק אחד בערב?!

ותב בזבח תודה שמדברי רש"י יתבאר,
ולשון רש"י הוא: מדבריו של רבי יוסי דאמר:
משום דעמד הישן שחרית מעט בשולחן, והחדש
ערבית מעט קרי ליה "תמיד", שמע מינה אפילו
לא שנה אדם אלא פרק אחד; [וכוונת הזבח
תודה צ"ב, ובפשוטו משמע מרש"י שמועיל
סידור בערב].

ב. הקשה בזבח תודה: אם הנידון הוא
באדם שיש לו פנאי, הלא בודאי לכולי עלמא
מחוייב ללמוד תמיד, וכמו דכתיב "ולמדתם
אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך
ובלכתך בדרך", וגם אמרו ביומא יט ב: השח
שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר "ודברת בם"
ולא בדברים בטלים; ואם הנידון הוא באדם
שאינו פנאי, הלא בודאי יוצא בקביעות עתים
לתורה [וכמו שהוכיח שם]!?

ותירץ: בעצם הדין לא נחלקו רבנן ורבי יוסי,
כי לכולי עלמא, מי שאפשר לו הרי הוא מחוייב
ללמוד תורה תמיד, ובמי שאי אפשר לו סגי
בקביעות עתים שחרית וערבית, וכדכתיב "והגית
בו יומם ולילה", הרי משמע ששני עתים צריך
לקבוע ביום ובלילה —

והמחלוקת אינה אלא בכיבוד הכתוב "לא
ימוש", שלרבי יוסי: מי שקובע עת ביום ובלילה
מקיים הוא את הפסוק כדכתיב; ולרבנן: אף
שפטור ללמוד כל היום מפני שצריך לעסוק
בדרך ארץ, מכל מקום את הכתוב "לא ימוש"
לא קיים בזה, אלא אם כן לומד כל היום ממש.

ג. הרמב"ם [תמידין ומוספין ה ד] פסק גבי
לחם הפנים כרבנן, ואילו בענין תלמוד תורה
[תלמוד תורה א ח] פסק: כל איש מישראל חייב
בתלמוד תורה בין עני בין עשיר ... ואפילו היה
עני ... ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו
זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר "והגית
בו יומם ולילה"; וזה הוא לכאורה כרבי אמי
אליבא דרבי יוסי, שבקביעות זמן די! ? וכבר
תמה בזה הלחם משנה.

ועל פי דרכו יישב בזבח תודה: הרי
הרמב"ם לא כתב שדי בקביעות עתים לתורה,
אלא במי שאי אפשר לו כמבואר שם בדבריו,
ובזה אפילו חכמים מודים; וראה עוד שם
שהביא כדבריו מביאור הגר"א יו"ד סימן רמו;
וראה מה שהעיר על דבריו ב"מנחת אריאל".

20. כן הוא לפי פירושו הראשון של רש"י.
ובפירושו שני ביאר [וכן הוא פירוש שני

[מפרש ואזיל דהיינו עולם הבא]:

בוא וראה, שלא כמידת הקדוש ברוך הוא מידת בשר ודם:

מידת בשר ודם: כשהוא מסית, הרי הוא מסית את חברו מדרכי חיים לדרכי מיתה, וכמו [דברים יג ו:]: "כי יסיתך אחיך בן אמך ... נלכה ונעבדה אלהים אחרים ..." —

והקדוש ברוך הוא: מסית את האדם מדרכי מיתה לדרכי חיים שילמד תורה, שנאמר "ואף הסיתך מפי צר", דהיינו: מגיהנם שפיה צר, כדי שיהא עשנה צבור

בתוכה, ולא יצא העשן לחוץ, כדי שידונו ק-א הרשעים הן באש והן בעשן.

ושמא תאמר: כשם שפיה של גיהנום צר, כך כולה צרה —

תלמוד לומר [ישעיה ל לג]: "כי ערוך מאתמול [יום שני לבריאת העולם שיש לו אתמול ואין לו שלשום] תפתה [גיהנם], שכל המתפתה ביצרו נופל שם], גם היא למלך הוכן, העמיק הרחיב [כיון שהעמיק הגיהנום הרי הוא מרחיב, שרק פיה צר], מדורתה אש ועצים הרבה, נשמת ה' כנחל גפרית בוערה בו".

ושמא תאמר: למלך — לתלמיד חכם — שפירש מן התורה לא הוכנה גיהנום —

תלמוד לומר בישעיה שם: "גם היא — הגיהנום — למלך הוכן".⁽¹⁾

"לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, והגית בו יומם ולילה"; צא ובדוק [ומצא] שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה, ולמוד בה חכמת יונת.

ופליגא — הך דרבי ישמעאל, הסובר: חובה ללמוד כל היום — אדרבי שמואל בר נחמני! דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונת:

פסוק זה — "לא ימוש ..." — אינו לא חובה ולא מצוה, אלא ברכה; כי:

ראה הקדוש ברוך הוא את יהושע, שדברי תורה חביבים עליו ביותר, שנאמר "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל", לפיכך אמר לו הקדוש ברוך הוא:

יהושע! כל כך חביבין עליך דברי תורה, הריני לברכך ש"לא ימוש ספר התורה הזה מפיך".

תנא דבי רבי ישמעאל:

דברי תורה לא יהו עליך חובה, כאדם שיש לו חוב, ואומר "מתי אפרענו ואיפטר", כך לא יאמר אדם "אשנה פרק אחד, ואיפטר", ומשום שאי אתה רשאי לפטור עצמך מהן.

אמר חזקיה:

מאי דכתיב [איוב לז] בדברי אליהו לאיוב על היסורים שבאו עליו: "ואף [זאת, עוד גדולה עשה לך ה' ביסורים הללו, ש]הסיתך מפי צר רחב לא מוצק תחתיה [מפרש ואזיל דהיינו גיהנום], ונחת שולחנך מלא דשן

1. א. פירש רש"י: מלך קרי לתלמיד חכם דכתיב — משלי ח — "בי מלכים ימלוכו".

ב. לפי פשוטו פירש רש"י שם: למלך הוכן:

ברבינו גרשום]: סברי עמי הארץ: הנך רבנך דמצי פטרי נפשיהו בקריאת שמע, ומכל מקום יתבי כולי יומא וגרסי, שמע מינה שכר גדול יש.